

T A I N E

Neoficiální překlad

V y s t o u p e n í

ministra zahraničních věcí SSSR A. A. Gromyka v Berlíně /5.12.1979/

Vážený soudruhu předsedo,

drazí soudruzí,

dovoluji, abych především poděkoval německým přátelům za pěkné přijetí a pohostinnost a za dobré podmínky vytvořené pro naši práci.

Jak bylo již dříve dohodnuto, měli bychom zde posoudit otázky vojenského uvolnění v Evropě a průběh přípravy na madridské setkání představitelů účastnických zemí celoevropské konference, jakož i akce k 25. výročí založení Organizace Varšavské smlouvy.

Od našeho posledního setkání v Budapešti došlo k celé řadě událostí, které vnášejí nové momenty do situace na evropském kontinentě. Situace v Evropě a ve světě vůbec, jakož i vývoj základních politických procesů se vyznačuje nyní větší složitostí.

Na jedné straně existuje proces uvolňování, které se již hluboce zakořenilo v evropské půdě, a nadále se každodenně projevuje ve vztazích mezi státy Východu a Západu na našem kontinentě. Tento proces je přímým výsledkem aktivního a důsledného boje bratrských socialistických zemí za upevnění míru a mezinárodní spolupráce v Evropě. Mírové iniciativy předložené našimi zeměmi se setkávají s porozuměním a souhlasem národů a hrají úlohu skutečně pozitivního faktoru v evropské a světové politice.

Velkým úspěchem sil míru a socialismu bylo podepsání sovětsko-americké smlouvy o omezení strategických útočných zbraní ve Vídni. Vstup SALT 2 v platnost bude nepochybně velmi významnou událostí. Zatím však otázka její ratifikace kongresem USA není stále vyjasněna.

Existují však, žel, ještě jiná fakta. Jak víte, za několik dní by mělo zasedání Rady NATO v Bruselu schválit plány výroby a rozmístění nových systémů amerických raketových jaderných zbraní středního doletu v řadě zemí západní Evropy. Je zcela jasné, že tyto plány nemůžeme chápat jinak, než jako pokus bloku NATO dosáhnout vojenské převahy na úkor zájmů bezpečnosti států Varšavské smlouvy.

Aktuálním úkolem a záležitostí prvořadého významu v těchto podmínkách je čelit těmto plánům a bojovat za to, aby v Evropě nebyla narušena existující vojenská rovnováha a aby se proces uvolňování nezastavil. Společnou platformu pro konkrétní postupy v tomto směru máme. Je to přesný a jasný program upevňování míru v Evropě, předložený kolektivně vedoucími představiteli bratrských stran. Nedávno s ním vystoupil Politický poradní výbor Varšavské smlouvy a zcela nedávno L. I. Brežněv zde v Berlíně na oslavách 30. výročí vzniku NDR.

Je zcela pochopitelné, proč je nyní středem pozornosti otázka jaderných prostředků středního doletu. Cestu k řešení této otázky otevírá ochota Sovětského svazu zahájit jednání se zeměmi NATO a ochota dokonce snížit, ve srovnání se současnou úrovní, počet jaderných prostředků středního doletu rozmístěných v západních oblastech Sovětského svazu, jestliže v západní Evropě nebudou dodatečně rozmístěny podobné prostředky. K dosažení vzájemně přijatelné dohody je třeba usednout za jednací stůl. Navrhujeme, aby se to stalo neprodleně.

Jak nám však odpovídají západní země? Od některých, včetně USA, jsme již dostali odpovědi po oficiální linii. Poskytují nám představu o základní pozici, na níž stojí Západ. Její podstata spočívá v tom, aby bylo nejprve v NATO přijato rozhodnutí o výrobě a rozmístění nových jaderných prostředků středního doletu v západní Evropě a teprve potom, s takovýmto rozhodnutím v kapse, jsou ochotni zahájit jednání.

Tato linie se projevila i v rozhovorech s vedoucími představiteli NSR během naší nedávné návštěvy v Bonnu. Odmítají, bohužel,

přijmout argumenty rozumu a hodlají podpořit přijetí zmíněného rozhodnutí v NATO. Zřejmě se zde v neposlední řadě projevuje vliv amerického nátlaku. Proto bylo a je třeba říci, že pokud jde o tuto otázku, nehovořili jsme stejným jazykem.

Takové jsou převládající nálady ve vedoucích zemích NATO. Jistě víte i o tom, že vláda Dánska navrhuje odložit o půl roku rozhodnutí o rozmístění prostředků středního doletu v západní Evropě a zahájit jednání. Jisté váhání projevuje Holandsko a Norsko. Není úplně jasný stupeň tohoto váhání a jeho závažnost. Již vůbec přitom nehovořím o sílící vlně protestů proti plánům NATO, která zachvátila široké kruhy západoevropské veřejnosti.

Zdá se, že ti, kdo určují politiku tohoto bloku, mají ještě čas zvážit všechna "pro" a "proti", poslechnout hlas zdravého rozumu a projevit smysl pro odpovědnost. Plně schvalujeme myšlenku obsaženou v návrhu komuniké z tohoto zasedání, abychom se společně obrátili na vlády členských zemí Severoatlantického paktu s výzvou, aby znovu, ve světle konstruktivních a mírumilovných kroků států Varšavské smlouvy, znovu posoudily situaci, která se vytváří v Evropě a nepodnikaly kroky, které by zkomplikovaly situaci na kontinentě. Tato výzva by plně odpovídala požadavku současnosti.

Rozhodnutí NATO budou brzo známa. Podle jejich charakteru budeme určovat naši další linii. Jestliže však Rada NATO přece jen přijme rozhodnutí o rozmístění amerických jaderných raket středního doletu v západní Evropě, potom členské státy Varšavské smlouvy zřejmě budou muset zvlášť posoudit tuto otázku a stanovit možná opatření s přihlédnutím k těm změnám v politické a vojenské situaci v Evropě, které vyplynou z realizace uvedeného rozhodnutí Severoatlantického paktu.

Avšak již nyní si musí vlády zemí NATO, jak se zcela oprávněně zdůrazňuje v návrhu komuniké, plně uvědomovat, že přijetí takového rozhodnutí a jeho realizace by narušila základ pro jednání, které navrhujeme. Rovnálo by se to předložení předběžných politických podmínek a tudíž by to bylo zásadně nepřijatelné pro státy Varšavské smlouvy.

Je též pochopitelné, že jestliže NATO začne své plány realizovat, potom Sovětský svaz, a jsme přesvědčeni, že i ostatní země Varšavské smlouvy, dokáží uhájit zájmy své bezpečnosti. Přitom bude národům Evropy a celého světa zcela jasné, že ta dodatečná opatření, která bychom museli v důsledku okolností učinit, by byla opatřeními odvetnými a vynucenými.

x x x

Nyní bych se chtěl zmínit ještě o jedné oblasti boje za upevnění míru v Evropě - o tom, jak vypadá situace s prosazováním iniciativy zemí Varšavské smlouvy ohledně svolání konference o otázkách vojenského uvolnění a odzbrojení na evropském kontinentě na politické úrovni, které by se účastnily všechny evropské státy, jakož i USA a Kanada.

Sovětský svaz a jak víme, i ostatní země Varšavské smlouvy, uskutečnily celou řadu konsultací se západními partnery. Zdá se, že všichni docházíme ke stejnému závěru: otálejí s odpovědí a zřejmě je tedy nutné dát nový impuls tomuto návrhu, rozvinout jej a konkretizovat.

Otázka názvu konference zdaleka není formální záležitostí. Měl by koncentrovaně odrážet obsah jejího jednání a hlavní cíle. Zdá se, že vhodným by byl například název: konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě.

S přihlédnutím k různorodosti a složitosti otázek, kterými se bude tato konference zabývat, by mohlo její jednání probíhat po etapách.

První etapa by se měla soustředit na opatření důvěry, protože v této oblasti existují již určité zkušenosti a více shodných momentů v pozicích stran. Mnohá perspektivní opatření důvěry byla navržena ve vystoupení L.I. Brežněva a uvedena v komuniké z našeho zasedání v Budapešti. Stručně řečeno, socialistické země mají velký arsenál konkrétních mírových iniciativ, které by první

etapu navrhované konference učinily věcnou a produktivní.

Přirozeně, při přípravě a průběhu konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě by mohly být posouzeny jakékoli konstruktivní myšlenky všech zainteresovaných států.

Způsob a následnost posouzení opatření na zmírnění vojenské konfrontace a odzbrojení v Evropě v dalších etapách by bylo možné dohodnout později.

Je pochopitelné, že materiální opatření vojenského uvolnění a odzbrojení by byla ještě závažnější a účinnější, kdyby byla těsně spjata s takovými kroky, jako je uzavření dohody o tom, že všichni účastníci celoevropské konference nepoužijí proti sobě jako první ani jaderné ani konvenční zbraně; s dalšími politickými a smluvně právními opatřeními na snížení nebezpečí vzniku války, na posílení záruk bezpečnosti států. Rovněž by bylo účelné, kdyby na konferenci o vojenském uvolnění a odzbrojení byly posouzeny všechny podobné návrhy. Způsob jejich posouzení by mohl být dohodnut dodatečně, s přihlédnutím k názorům všech zainteresovaných stran.

V souladu se společnou dohodnutou linií jsme již vykonali určité kroky k prosazení myšlenky svolání konference. Především jsme měli kontakty s Francouzi, kteří jak známo svého času předložili návrh na uskutečnění konference o odzbrojení v Evropě, jenž nedávno získal podporu zemí "devítky".

V poslední době začali Francouzi více zdůrazňovat blízké prvky v našich stanoviscích, jako je sama myšlenka svolat konferenci o uvolnění a odzbrojení, složení a počet jejích účastníků, začali stavět do popředí opatření důvěry v Evropě jako základnu pro další reálné kroky k odzbrojení.

Nezavíráme však oči ani nad zásadními rozdíly. Francouzi například navrhují, aby se konference zabývala jen snížením konvenčních zbraní, ponechávajíc stranou jaderné a aby se opatření důvěry a odzbrojení rozšířila až po Ural. Otevřeně jsme jim řekli,

že to je nepřijatelné. To je již přímé odchýlení od Závěrečnéhoho aktu, od zásady rovné bezpečnosti stran.

Existují ještě další rozdíly. Avšak možnosti pracovat s Francouzi ve prospěch našeho návrhu nejsou vyčerpány. Takto hodnotíme situaci. Nejreálnější cesta je snažit se dohodnout o tom, abychom se soustředili na otázky první etapy konference - na opatření důvěry a aby otázky zastavení závodů ve zbrojení a odzbrojení byly předmětem jednání v budoucnosti.

Pokud jde o termín uskutečnění námi navrhované konference, Západ je toho názoru - a státní tajemník USA Vance mi to přímo řekl v New Yorku - že její svolání je před madridským setkáním nereálné. Neutrální státy, přesto že jejich stanovisko k našemu návrhu na konferenci je celkově příznivější, se přiklánějí ke stejnému názoru.

Musíme však učinit vše, co je v našich silách, aby se taková konference uskutečnila co nejdříve. Takticky by bylo správné zaměřit se na mnohostranné konsultace mezi účastníky navrhované konference na pracovní úrovni za účelem dohodnutí obsahu jednání první etapy a příslušných organizačních otázek. Výsledky konsultací by mohly být posouzeny na madridském setkání s tím, aby byla přijata konečná rozhodnutí v otázkách svolání a způsobu uskutečnění konference.

Nemůžeme vylučovat ani to, že vinou zemí NATO se uskutečnění těchto konsultací protáhne, nebo bude zpochybňováno. Potom bychom zřejmě byli nuceni se za nějaký čas znovu sejít a posoudit situaci, která by se takto vytvořila.

Významné návrhy, které předložily socialistické země, uvádějí Západ do rozpaků v důsledku jeho pozic v otázkách odzbrojení, omezování závodů ve zbrojení a v otázkách posílení důvěry. Pozice Západu se přirozeně liší od našich zásadních stanovisek a proto i Západ nyní předkládá návrhy, jejichž cílem vůbec není urychlení procesu nalézání vzájemně přijatelných řešení v otázkách odzbrojení a omezování závodů ve zbrojení, jakož i v otázkách důvěry.

Je zcela možné, že i v budoucnu se budeme setkávat s tímto jevem, přesto, že jejich stanoviska co do formy se mohou měnit. Zdá se nám však, že nesmíme být rozčarováni, je třeba dívat se na tuto situaci střízlivě, s přihlédnutím k linii západních zemí ve všech těchto otázkách a prosazovat svoji linii vytrvale, důsledně a neochvějně. Vždyť se pamatujeme, jak se rodila celoevropská konference, kolik let bylo třeba k tomu, aby se dohodla otázka nutnosti této konference, otázka jejích účastníků a hlavních směrů. Nakonec jsme se přece jen dohodli a ukázalo se, že naše úsilí přineslo pozitivní výsledky.

Proto se zdá, že se musíme předem vyzbrojit trpělivostí a vytrvalostí a neustále pracovat v tomto směru a nepolevovat v našem úsilí. Kdoví, jak dlouho bude trvat toto období v evropských záležitostech a v mezinárodních záležitostech vůbec, kdy pro každý úspěch musíme vyvinout obrovské úsilí, projevovat vůli, vytrvalost, zásadovost a samozřejmě profesionální schopnost a obratnost. Zdá se nám, že země Varšavské smlouvy jsou ze svého stanoviska připraveny na to, aby ve všech těchto záležitostech prováděly právě tuto linii.

A nyní k jednáním ve Vídni. Uplynulá léta - a není to krátké období - 6 let, ukázala, že západní země si nepřejí vzájemně přijatelnou dohodu. Proto, jak se říká, "vůz je stále na stejném místě". Přece však tváří v tvář konstruktivním iniciativám socialistických zemí je pro ně těžší setrvávat na svých obstrukčních pozicích. Obzvláště očividné je to nyní, kdy v souladu s nedávným rozhodnutím již bylo zahájeno stažení prvních kontingentů sovětských vojsk z NDR.

Západní účastníci se jakoby začali hýbat a říkají, že se chystají předložit jakési návrhy. Nestojí za to dělat si iluze o jejich obsahu. My je však samozřejmě posoudíme a zhodnotíme tak, jak si to zaslouží.

Přecházím k otázce madriidského setkání. Zdá se nám, že jeho výsledek bude do velké míry záviset na tom, jak správně bude načrtnut okruh konkrétních otázek, které se stanou předmětem posu-

zování. Podle našeho názoru by to měly být otázky, které zajímají všechny účastníky setkání, které dozrály k řešení a samozřejmě ty, které by byly v souladu se Závěrečným aktem a přispívaly by k uvolnění.

Zřejmě nestojí za to hnát se za množstvím. Je třeba dívat se na věci reálně. Bylo by dobré vybrat po dvou až třech příslušných otázkách z každé ze tří částí Závěrečného aktu. Přitom nelze připustit, aby se vytvářel dojem, že snad socialistické země jsou zainteresovány jen na posouzení opatření vojenského uvolnění a v jiných otázkách nechávají volné pole Západu. Vždyť skutečnost je taková, že ve všech částech jsou naše pozice silné a konstruktivní.

V práci se západními partnery je důležité usilovat o přijetí naší koncepce madridského setkání tak, aby se stalo věcným a abychom se vyhnuli konfrontaci, již se vyznačoval Bělehrad.

Minulý měsíc, během mé návštěvy ve Španělsku, bylo v rozhovorech s jeho státními činiteli konstatováno, že španělská strana jako strana přijímající může sehrát významnou úlohu při vytváření příznivého ovzduší na setkání v Madridě. Nehovořili jsme pochopitelně o tom, zda na jednacích stolech budou rozestaveny mísy s ovocem, nýbrž o pozitivním politickém přínosu Španělska k přípravě a práci tohoto setkání. Španělé nás ujišťovali, že chtějí napomáhat k jeho úspěšné realizaci. Budeme doufat, že je tomu skutečně tak.

A nyní k úrovni madridského setkání. Na toto téma se vyslovují různé názory. Konkrétní řešení napoví samotný průběh přípravy k tomuto setkání. Později, až bude vidět co od něj lze očekávat, nastane čas řešit i tuto otázku.

Celkově, když se setkáváme s činiteli účastnických zemí nadcházejícího setkání v Madridu, slyšíme různé názory, často velmi seriosní, často ještě ne zcela promyšlené, avšak různé. Někdy se vyslovují pro to, aby se přihlíželo k nedostatkům předcházející analogické konference v Bělehradě, aby se nepřipustilo jejich opakování, aby se postupovalo na střízlivějším a zdravějším základě.

Přirozeně musíme všemožně podporovat tuto tendenci. Myslím si, že asi bude správně říci, že při předběžném posuzování plánu setkání tato tendence převládá. Avšak, jak se říká, sem tam proniká někdy jiný názor.

Myslím si, že přece jen by bylo nesprávné, kdyby se posuzovaná otázka o lidských právech stala i zde, jako tomu bylo v Bělehradě, tou otázkou, na níž setkání uvázlo. Je celkem možné, že ještě v průběhu přípravné práce se budeme muset setkávat s takovými pokusy. Vycházíme však z toho, že naše země, země Varšavské smlouvy, jsou jednotny a že svůj vliv a svoji váhu vložíme na tu miskou vah, kam je třeba - konkrétně proti zopakování toho, co bylo v Bělehradě. Postavíme otázku tak, že je třeba střízlivě přihlížet k zájmům všech účastnických států setkání a seriosně se zabývat některými otázkami. I když bude potom okruh těchto otázek menší, důležité je to, aby se řešily a posuzovaly v pozitivním směru, odpovídajícím zásadním rozhodnutím účastnických zemí Varšavské smlouvy. Stručně řečeno, raději méně, ale lépe. Je třeba usilovat o to, aby rozhodnutí madridského setkání nepodřývala ty dohody, kterých bylo dosaženo v Helsinkách a nepodřývala a nezeslabovala ustanovení Závěrečného aktu a jeho význam.

Uzavíraje toto téma, chtěl bych zvláště zdůraznit následující zásadní moment - vzájemný vztah mezi madridským setkáním a konferencí o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě, kterou navrhuje. Myslím, že vyjádřím společný názor: čím větší bude pokrok v otázce svolání konference, kterou navrhuje, tím příznivější budou podmínky pro práci v Madridě. Přirozeně vycházíme z toho, že v našem návrhu na konferenci o vojenském uvolnění není nic, co by bylo v rozporu s okruhem otázek madridského setkání. Obě tato fóra se musí vzájemně doplňovat a být využita v zájmu upevnění míru a spolupráce v Evropě.

Zároveň je jasné, že každé z nich má svoje hranice a svoje možnosti. Bylo by neopodstatněné počítat s tím, že v Madridě dojde k zásadnímu zlomu v řešení otázek vojenského uvolnění a odzbrojení v Evropě. V tomto směru jsou daleko širší možnosti konference,

kteřou navrhuje. To , co lze skutečně učinit v Madridě je schválení těch opatření důvěry, která nevyvolávají rozpory a nevyžadují podrobné rozpracování. A taková opatření existují.

Ještě několik slov k jednomu aspektu nadcházejícího madridského setkání - k jeho úrovni. Zdálo by se, že čím vyšší úroveň, tím lépe. Kdyby to vždy bylo tak, stěží bychom mohli popírat tuto tezi. Posuďme konkrétně dvě možné varianty.

První varianta: setkání bude probíhat dobře a skončí dosažením kladných výsledků. V tomto případě čím vyšší je úroveň setkání, tím plastičtější a výraznější budou jeho rozhodnutí, tím větší váhu budou mít.

Druhá varianta: Předpokládejme, že madridské setkání neproběhlo tak, jak jsme si přáli, že z těch či oněch důvodů se západní země rozhodly podřývat jeho význam nastolováním nepotřebných otázek a demonstrováním svých pozic neodpovídajících věcí uvolnění a míru. V jakém směru se potom bude řešit otázka úrovně? V případě negativního, neuspokojivého výsledku tohoto setkání čím vyšší bude úroveň, tím více budou vystupovat tyto záporné momenty.

Zdá se nám, že v takových podmínkách je tento přístup jasný a nesporný. Pochopitelně nižší úroveň bude tak říkajíc měkčeji, tlumeněji pronikat do veřejného mínění. Výsledek setkání je však zatím neznámou veličinou. Zdá se nám, že podle průběhu přípravných setkání a konsultací se může objasnit mnohé z toho, čím žijí západní země, s jakými stanovisky hodlají přijít do Madridu. Kolik na to bude třeba času, zda dva, tři, čtyři, nebo pět měsíců, to je těžké říci, ale jednou z našich úloh je snažit se objasnit, kam věci směřují, kam a jakým směrem pluje tato loď. Až to bude jasné, budeme moci upřesnit otázku, jaká úroveň je nejúčelnější a doufáme, že se vzájemně dohodneme na řešení. Nakonec to není nejobtíznější otázka.

Nyní k 25. výročí Organizace Varšavské smlouvy. Je to významné výročí. Za čtvrtstoletí své existence svazek bratrských zemí

celou svojí činností dokázal neochvějnou věrnost odkazu velikého Lenina, který řekl: "Naším ideálem je skoncovat s válkou, nastolit mír mezi národy, učinit konec politice násilí a loupeží".

Varšavská smlouva vykonala mnoho pro mír v Evropě a na celém světě. Od samého počátku byla a je pevnou zárukou bezpečnosti bratrských socialistických států. Programové dokumenty Politického poradního výboru, jejichž základem jsou direktivy sjezdů bratrských stran, stmelěných marxisticko-leninskou ideologií, tvoří pevný základ pro zajištění účinné koordinace a jednotných postupů členů Varšavské smlouvy na mezinárodním fóru.

V průběhu vzájemných konzultací došli všichni členové naší organizace jednomyslně k názoru, že z politického hlediska je důležité oslavit nadcházející 25. výročí podepsání Varšavské smlouvy a časově přizpůsobit svolání řádného zasedání Politického poradního výboru tomuto výročí. Chystáme řadu společných akcí, mimo jiné i po vojenské linii, které budou věnovány této velké události.

Lze s jistotou říci, že slavné výročí Organizace Varšavské smlouvy vyústí v spontánní demonstraci přátelství a semknutosti bratrských zemí, jejich odhodlání prosazovat a hájit koordinovanou mírumilovnou zahraničněpolitickou linii.

Krátce se nyní zmíním o některých aktuálních mezinárodních otázkách.

K Blízkému východu. Události se zde vyvíjejí tak, jak jsme předpokládali. Separátní antiarabské ujednání i nadále vybrocuje výbušnou atmosféru v této oblasti, která je navíc ještě hustě proycena naftovými výpary.

Je zákonité, že převážná většina arabských zemí odmítá toto ujednání, vystupuje za spravedlivé urovnání a trvalý mír na Blízkém východě. Znovu to potvrdily i výsledky arabského summitu, který se konal nedávno v Tunisu. Potvrzují to i naše rozhovory s Asadem a Arafatem v Moskvě.

Věrní své zásadové linii, plně podporujeme snahy Arabů zlikvidovat ujednání z Camp David, což by otevřelo cestu k univerzálnímu a spravedlivému urovnání na základě kolektivního úsilí všech zainteresovaných stran a přirozeně se samozřejmou účastí Organizace pro osvobození Palestiny.

K Iránu. Přes celkovou protikladnou povahu iránské revoluce jsme podporovali a podporujeme její protimperialistické zaměření. Sovětský svaz je pro co možná nejpřátelštější vztahy dobrého sousedství s novým Iránem a pokud jde o nás, jsme připraveni prohlubovat a dále rozvíjet tyto vztahy.

V současné době se velmi vyhrotily iránsko-americké vztahy v souvislosti se známým incidentem. Sovětský svaz je pro jeho urovnání mírovými prostředky. Jsme pro důsledné plnění mezinárodní úmluvy o respektování diplomatické imunity příslušných představitelů států. Ví to obě strany, které se dostaly do konfliktu. To jsme přece s veškerou odpovědností vyhlásili při posuzování otázky v Radě bezpečnosti.

Mezi jiným jsme právě nedávno prohlásili iránskému vedení v Radě bezpečnosti a do značné míry i mimo ní, že nemůžeme ignorovat nespornou skutečnost, že existuje mezinárodní dokument, který platí i dnes: příslušná mezinárodní úmluva o diplomatických imunitách. Sovětský svaz je účastníkem úmluvy o diplomatických stycích a nemůžeme postupovat proti závazkům vyplývajícím z této úmluvy. Nemůžeme dnes bojovat za její plnění a zítra vystupovat proti svým závazkům vyplývajícím z úmluvy. Toto jsme jasně prohlásili iránským činitelům.

Současně jsme prohlásili vedení Spojených států amerických, že rozhodně odsuzujeme jakoukoli přípravu jakékoli vojenské nebo podobné akce proti Iránu a narážky na tuto přípravu, že v souvislosti s těmito událostmi je třeba projevovat velkou zdrženlivost a chladnokrevnost a hledat vzájemně přijatelné řešení konfliktu. Právě na základě chladnokrevnosti a zdrženlivosti průtahy v řešení této otázky nic neznamenaají, je to zapodbatelná veličina v porov-

nání s následky, jaké by mělo použití síly či vojenské akce USA proti Iránu.

Nikdo dnes nemůže s jistotou říci, kolik času bude třeba k tomu, aby byl incident urovnán. Avšak bez ohledu na to, kolik času uplyne, urovnání mírovou cestou je jediná rozumná pozice. Zní přesvědčivě pro každého objektivně myslícího člověka.

Sovětský svaz je rozhodně proti hrozbám a projevům síly vůči Iránu. S rozhodností jsme o tom hovořili i veřejně v naší propagandě. Sami se nevměšujeme do iránských záležitostí a vystupujeme proti vměšování jakéhokoli státu do těchto záležitostí. Konstatujeme, že to je společná linie států, které jsou našimi spojenci a jsou zastoupeny za tímto stolem.

K sovětsko-čínským jednáním. Od samého počátku jsme si nedělali iluze. Číňané předložili řadu vědomě nepřijatelných předběžných podmínek. Stačí vzpomenout jejich požadavek, abychom přestali v jakékoli formě podporovat Vietnamskou socialistickou republiku.

Celkově čínské návrhy nemají absolutně žádný konstruktivní základ. Právě před několika dny jsem přijímal vedoucího čínské delegace v Moskvě. Připomínky, které měl v souvislosti s danou etapou těchto jednání, to jsou připomínky, které se co do svého obsahu vůbec netýkají jednání. Nevrhají ani malý paprsek světla na tato jednání. Jsou odrazem toho, co se děje v Pekingu, odrazem stanoviska čínského vedení.

Sovětská delegace předložila na jednání návrh deklarace o zásadách vzájemných vztahů mezi SSSR a ČLR. Návrh vyjadřuje vzájemné zájmy sovětského a čínského lidu, zájmy zajištění míru a bezpečnosti v Asii a na celém světě. Vystupovali jsme a vystupujeme za zlepšení sovětsko-čínských vztahů, za obnovení dobrého sousedství a za rozvoj vzájemně výhodných styků mezi SSSR a Čínou. Rozhodně jsme však odmítali a budeme odmítat jakékoli pokusy Pekingu diktovat Sovětskému svazu své podmínky. Číňanům bylo řečeno, že sovětská strana nehoďlá posuzovat otázky, které se týkají

vztahů SSSR s třetími zeměmi, především s Mongolskem a Vietnamem.

V průběhu rozhovorů, které se konaly v Moskvě, čínští představitelé říkali, že čínská strana není pro posuzování jakýchsi zásad vztahů, např. zásad mírového soužití, nýbrž pro to, aby se posuzovaly konkrétní otázky. Klademe jim otázku: Řekněte, prosím, od kdy není konkrétní otázkou návrh, aby se žilo v míru, aby se nepoužívala síla při řešení sporných otázek a tak aby nedocházelo k válkám, návrh napomáhat věci uvolnění. To snad není konkrétní otázka? Vždyť potom bychom si museli myslet, že všechnu tu pozornost, kterou těmto otázkám věnuje Organizace spojených národů, uděluje nikoli konkrétním, nýbrž jakýmsi imaginárním otázkám.

Svého času do r. 1933 byly vztahy mezi USA a SSSR špatné a diplomatické styky vůbec neexistovaly. Čím tehdy začaly USA a SSSR? Snad tím, kdo může u koho koupit určité množství tabákových výrobků? Nikoli, začaly tím, že obě strany musí spolupracovat v duchu nezasahování do vnitřních záležitostí, to znamená uznáním zásad mírového soužití, což navrhuje i Číně.

Druhý příklad. Před navázáním diplomatických styků byly špatné vztahy mezi SSSR a Německou spolkovou republikou. Přišel Adenauer v čele západoněmecké delegace. O čem se tehdy jednalo? Snad o otázkách obchodu, vědeckotechnické spolupráce, kultury a nebo snad komu jaké zboží a v jakém množství dodávat?! Nikoli, posuzovaly se otázky, které patří k zásadám mírového soužití - jaké stanovisko je třeba zaujmout v zásadních otázkách války a míru a jiné. Dohodli jsme se, že obě strany budou postupovat ve směru vzájemného porozumění, odstraňovat to špatné, co zůstalo v paměti Němcům a sovětským lidem a budovat dobré vztahy, pochopitelně s přihlédnutím ke skutečnosti existence druhého socialistického německého státu. Dohodli jsme se na tom, co dnes stručně a jasně nazýváme zásadou mírového soužití.

Co z toho vyplývá? Bylo to všechno nesprávné? Vyplývá z toho

snad to, že bylo třeba předkládat jako předběžné podmínky požadavky, které by byly analogické současným požadavkům týkajícím se Mongolska, Vietnamu a sovětsko-čínských hranic? Docházíme k závěru, že seriosní přání ze strany čínského vedení zatím nelze pozorovat. Pokud jde o budoucnost, můžeme se jen domýšlet. Souhlasíme s pokračováním v jednání: V následující etapě budou pokračovat v Pekingu. O konkrétních termínech se ještě musíme dohodnout.

K jižní Africe. Imperialistické státy, opírajíce se o rassistické režimy a loutky z řad Afričanů, se úporně snaží udržet si své pozice.

Největší pozornost nyní přitahují události spojené s konferencí o Rhodesii, která probíhá v Londýně. Angličané na ní doslova kroutí ruce představitelům Vlastenecké fronty ve snaze dosáhnout zásadních ústupků. Sovětský svaz se snaží napomáhat tomu, aby si vedení Vlastenecké fronty, s nímž jsme v neustálém kontaktu, upevnilo pozice odpovídající úloze vytvoření skutečně nezávislého národního státu Zimbabwe.

Vždy jsme vystupovali a budeme i nadále vystupovat proti jakýmkoli neokolonialistickým náladám a tendencím poskytovat nezbytnou pomoc národně-vlasteneckým silám Zimbabwe a Namíbie, bojovníkům za svobodu Jihoafrické republiky. Existuje jen jedna cesta k trvalému urovnání otázky Rhodesie a Namíbie - je to odevzdání veškeré moci do rukou národů těchto zemí v osobě jejich skutečných představitelů. Pro socialistické země je ctí, že obhajují tuto spravedlivou věc. Toto chápe každý Afričan a každý objektivně myslící člověk. Musíme kráčet i nadále touto cestou, touto jedinou správnou cestou.

Soudruzi,

Závěrem bych chtěl vyjádřit přesvědčení, že toto naše zasedání proběhne jako vždy v duchu bratrského přátelství a soudružství a přispěje k řešení těch aktuálních úloh při upevňování míru a prohlubování uvolnění, které stojí před našimi zeměmi.

Děkuji za pozornost.